

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

MODERN ASPECTS OF EDUCATIONAL ACTIVITIES IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES IN HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS

У статті представлено підходи до розвитку виховного потенціалу занять іноземної мови в закладах вищої освіти. Узагальнено поняття виховання (цілеспрямоване створення соціальних, матеріальних, духовних, організаційних умов для набуття підрос-таючим поколінням суспільно-історичного досвіду з метою підготовки до громадського життя та продуктивної професійної діяльності, процес формування моделі поведінки у соціумі), визначено основні завдання виховання (розуміння власної ролі у суспільстві, формування громадянської позиції, розвиток почуття гуманізму, толерантності та милосердя). Висвітлено досвід щодо виховної діяльності зі студентами у закладах вищої освіти: у рамках духовно-морального, естетичного, трудового та фізичного виховання – це проведення бесід на такі теми як місце людини у суспільстві, прояв милосердя в нашому житті, культура мовлення як невід’ємний компонент конкурентоспроможного фахівця, культура здорового способу життя, література (музика, живопис) у вашому житті. Установлено, що важливу роль у вихованні особистості відіграє патріотичне виховання, представлено його визначення (формування у молодого покоління високої патріотичної самосвідомості, почуття довіри, щирої любові до батьківщини, спрямованість на турботу про добробут українського народу), визначено основну мету патріотичного виховання (формування патріотичних цінностей, переконань, виховання поваги до культурного та історичного минулого України; поваги до Конституції України, Законів України, офіційної та історичної державної символіки; усвідомлення нерозривного зв’язку між індивідуальною свободою, правами людини та її особистою патріотичною відповідальністю тощо). Представлено шляхи впровадження елементів патріотичного виховання під час викладання іноземної мови (проведення бесід на теми «Хрещення Русі», «Національно-визвольна війна українського народу під проводом Богдана Хмельницького», «Анна Ярославна – королева Франції», «Змагання за волю Української народної республіки в 1917–1920 роках», тощо).

Ключові слова: виховання, заняття англійської мови, студенти.

The article presents approaches to the development of the educational and pedagogic potential of foreign language classes in higher education establishments. The concept of this pedagogical activity is elucidated (the purposeful creation of social, material, spiritual, and organizational conditions for the younger generation to acquire socio-historical experience in order to prepare for public life and productive professional activity, the process of forming a model of behavior in society), the main tasks of education are defined (understanding one's own role in society, formation of a civic position, development of a sense of humanism, tolerance and mercy). The experience of educational activities with students in institutions of higher education is highlighted: within the framework of spiritual, moral, aesthetic, labor and physical education the conversations on such topics as the place of a person in society, the mercy in our life, the culture of speech as an integral component of a competitive specialist, healthy lifestyle culture, literature (music, painting) in your life are provided. It is established that patriotic education plays an important role in personality education, its definition is presented (the formation of high patriotic self-awareness in the young generation, a sense of trust, sincere love for the homeland, focus on caring for the well-being of the Ukrainian people), the main goal of patriotic education is defined (the formation of patriotic values, beliefs, fostering respect for the cultural and historical past of Ukraine; respect for the Constitution of Ukraine, Laws of Ukraine, official and historical state symbols; awareness of the inseparable connection between individual freedom, human rights and personal patriotic responsibility, etc.). Ways of introducing elements of patriotic education during foreign language classes teaching are presented (discussions on such topics «Baptism of Russia», «National Liberation War of the Ukrainian People led by Bohdan Khmelnytskyi», «Anna Yaroslavna – Queen of France», «Competition for the Will of the Ukrainian People's Republic in 1917–1920» etc.

Key words: education, English language classes, students.

УДК 37.378.3

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/69.2.41>

Михайлова Л.З.,

ст. викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Жила Г.В.,

викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Виховна функція є невід’ємною складовою навчального процесу у вищих навчальних закладах України. Це пов’язано з гуманістичним підходом до організації навчального процесу, стимулюванні молодого покоління до самовдосконалення, самоактуалізації та саморозвитку протягом життя. Цього неможливо досягнути без розвитку кругозору та підвищення рівня культури та національної свідомості особистості. Як зазначено в Національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті головною метою є створення умов для розвитку та

самореалізації кожної особистості як громадянина України, формування покоління, яке здатне навчатися впродовж життя, створювати й розвивати цінності громадянської освіти [1].

На ціннісності та необхідності виховання як обов’язкового компоненту освіти наголошується і в інших нормативних документах: Національній програмі патріотичного виховання населення, Державній цільовій соціальній програмі національно-патріотичного виховання, Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України та інших.

У зв'язку з цим науковці активно розробляють підходи та концепції виховної діяльності на різних рівнях освіти, у тому числі і у закладах вищої освіти. Так, Абрамчук О. досліджувала питання патріотичного виховання студентів вищих технічних навчальних закладів, Бабенко Л. розглядала соціокультурну зумовленість художньо-естетичного виховання особистості, Бані-Ісса Х. М. досліджувалися питання естетичного виховання у вищих навчальних закладах України у сучасний період, Бех І. розглядав питання методології виховання підростаючої особистості, Долженко В. висвітлювала проблему виховання духовних цінностей у студентської молоді в полікультурному просторі, тощо.

Разом із тим, можна стверджувати, що виховний потенціал занять з англійської мови у здобувачів вищої освіти недостатньо висвітлено у науковій літературі, що і є **метою** публікації.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі виховання розглядається як цілеспрямоване створення соціальних, матеріальних, духовних, організаційних умов для набуття підростаючим поколінням суспільно-історичного досвіду з метою підготовки до громадського життя та продуктивної професійної діяльності, процес формування моделі поведінки у соціумі. До основних завдань виховання належить розуміння власної ролі у суспільстві, формування громадянської позиції, розвиток почуття гуманізму, толерантності та милосердя в здобувачах освіти [5, с. 160].

Досвід роботи засвідчив, що заняття з іноземної мови мають потужний виховний потенціал, дозволяють обговорювати іноземною мовою теми, які сприяють формуванню особистості. Викладання іноземної мови – це система передачі студентам знань та управління їх діяльністю, що спрямовано на вироблення певних навичок і вмінь. При навчанні іноземній мові має місце доцільна зміна фізичної і психічної діяльності студентів на основі їх власного досвіду у рідній мові.

До того ж, на сучасному етапі іноземна мова стала необхідною умовою повноцінного функціонування як держави та суспільства, так і окремої особистості. Це обумовлено насамперед розширенням міжнародних зв'язків, а також створенням необхідних умов для входження української освіти у європейський освітній простір. Характерною ознакою останніх років став інтерес до проблеми взаємодії культур в умовах сучасної України та світу в цілому. Відповідно до цього використання національно-культурного та краєзнавчого компонентів забезпечує володіння студентами іноземною мовою не тільки як засобом пізнання іншомовної культури, але й повноцінної міжкультурної комунікації.

Отже, на заняттях ми звертаємо увагу студентів на необхідність поваги до іншого, на право

люди ідентифікувати себе з тією чи іншою культурою чи етнічним народом та на врахування цих особливостей під час особистого спілкування.

Необхідно зазначити, що для формування гармонійної особистості необхідно проводити бесіди на теми з духовно-морального, естетичного, трудового та фізичного виховання [2; 3]. Зокрема, під час занять зі студентами ми обговорюємо наступні теми:

- місце людини у суспільстві;
- прояв милосердя в нашому житті;
- культура мовлення як невід'ємний компонент конкурентоспроможного фахівця;
- культура здорового способу життя;
- література (музика, живопис) у вашому житті тощо.

Обговорення цих тем змушує студентів задуматися про своє місце у суспільстві, про фактори, які можуть впливати на його поведінку на їх вплив на оточення, розуміння що саме необхідно змінити у собі, щоб стати кращим та професійним.

Разом із тим, повномасштабна агресія по відношенню до нашої держави та, як наслідок, відтік молоді в інші країни, вимагає посилення уваги до патріотичного виховання. Це пов'язано з необхідністю їх розуміння приналежності до української нації навіть якщо вони вже досить тривалий час знаходяться за кордоном.

Мету патріотичного виховання можна визначити як формування психологічно-моральних та соціально-політичних поглядів кожної особистості, прищеплення любові до батьківщини, готовність жертвувати власними, особистими інтересами заради її інтересів [8].

На офіційному сайті Міністерства освіти та науки України зазначається, що патріотичне виховання у період державотворчого процесу, формування незалежності є необхідною умовою національного становлення. В умовах демократичного розвитку України, а також при поліетнічності соціуму патріотичні ідеї мають на меті сприяти цілісності українського суспільства та є необхідною умовою для дієвого проведення процесів соборності країни [9].

Національно-патріотичне виховання є комплексною системною і цілеспрямованою діяльністю органів державної влади, освітніх закладів, громадських організацій, сім'ї та інших соціальних інститутів, головною метою якої є формування у молодого покоління високої патріотичної самосвідомості, почуття довіри, щирої любові до батьківщини, спрямованість на турботу про добробут українського народу [7].

Поряд з цим необхідною умовою національно-патріотичного виховання вважається формування у молоді готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, діяльності, спрямованої на дотримання

цілісності, збереженні незалежності України, а також всемірне сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави [4].

Мета патріотичного виховання конкретизується через систему таких виховних завдань:

- формування у кожної особистості в свідомості та почуттях патріотичних цінностей, переконань, виховання поваги до культурного та історичного минулого України;

- формування відчуття поваги до Конституції України, Законів України, офіційної та історичної державної символіки;

- підвищення військового патріотизму, престижу проходження військової служби, та відповідно до цього культивування ставлення до військовослужбовця насамперед як до захисника вітчизни, національного героя;

- усвідомлення нерозривного зв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її особистою патріотичною відповідальністю;

- активне сприяння набуттю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах національного українського державотворення, формування уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства;

- набуття навичок спілкування з соціальними громадськими та державними інститутами, органами влади, формування спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до гуманістичних, демократичних принципів;

- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;

- утвердження гуманістичної моральності як базової основи відносин у громадському суспільному середовищі;

- культивування кращих рис української ментальності, зокрема таких як працелюбність, прагнення до суспільної та особистої свободи, відчуття справедливості, а також доброти та чесності;

- формування мовленнєвої культури шляхом розповсюдження та укорінення на побутовому рівні української мови [6; 10].

В цілому можна казати про те, що патріотичне виховання покликане дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке функціонує насамперед на засадах гуманізму, свободи, верховенства права, гуманізму, соціальної справедливості.

Формування патріотизму серед студентів диктується важливістю сучасного етапу становлення української державності, інтеграції у європейське і світове співтовариство, відмови від тоталітарних методів управління державою і побудови громадянського суспільства [1].

Під час занять з іноземної мови в університетах поряд з ознайомленням з реаліями інших країн

вивчають державні символи України. Крім того, студенти працюють над текстами, які поширюють знання з історії України. Особливу увагу доцільно звертати на теми, присвячені українській національній культурі, в тому числі присвячені Т.Г. Шевченку та іншим народним митцям. Певне місце займають матеріали, які стосуються новітньої історії України, набуття нею незалежності та перших кроків на цьому шляху, а також політичній системі України.

Зокрема, наголошуємо на тому, що в працях митців XIX – початку XX століття (Т. Шевченко, І. Франко, М. Драгоманов, Б. Грінченко, В. Липинський, М. Грушевський) розвиток патріотичних ідей був пов'язаний з проблемою національного визволення України, набуття незалежності та свободи українською нацією. Зазначені ідеї ґрунтувались головним чином на загальнокультурних та загальнолюдських ідеях справедливості та свободи як кожної особистості, так і всієї нації.

З метою формування патріотичного відношення до батьківщини в темах занять звертаємось до історичного минулого України. Зокрема, студенти готують невеличкі доповіді з історії України на такі теми як «Хрещення Русі», «Національно-визвольна війна українського народу під проводом Богдана Хмельницького», «Анна Ярославна – королева Франції», «Змагання за волю Української народної республіки в 1917–1920 роках», «Розстріляне відродження, або знищення української культури та інтелігенції в 20–30-х роках XX століття».

Результатом цього стає те, що у процесі формування національно-патріотичної свідомості кожного студента на заняттях іноземної мови відбувається національна самоідентифікація особистості, збереження історичної пам'яті, побудова на її засадах відповідної системи світогляду. Зазначені досягнення з одного боку є необхідною умовою повноцінної реалізації особистості в рамках сучасних потреб, а з іншого обумовлює успішний, прогресивний розвиток українського суспільства в цілому.

Висновки. Вважаємо, що викладачі іноземної мови мають приділяти увагу виховним аспектам під час роботи зі здобувачами освіти будь-якої спеціальності, адже формування сучасних фахівців вимагає прищеплення не тільки ґрунтовних знань та умінь за майбутнім фахом, але й формування особистості з високими моральними принципами, гідного громадянина своєї країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Абрамчук О. В. Патріотичне виховання студентів вищих технічних навчальних закладів: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.07. Т., 2006. – 254 с.
2. Бабенко Л. В. Соціокультурна зумовленість художньо-естетичного виховання особистості. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2014. № 3-4. С. 41–45.

3. Бані-Ісса Х. М. Д. Естетичне виховання у вищих навчальних закладах України у сучасний період: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.01. Луганськ, 2002. 186 с.
4. Бех І. Д. Нова методологія виховання підрос-таючої особистості. *Педагогіка*. 2004. С. 88–94.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К., 1997. 373 с
6. Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на період до 2025 року URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-cilovoyi-socialnoyi-programi-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-na-period-do-2025-roku-ta-vnesennya-zmin-do-deyakih-i300621-673>)
7. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України, затверджена наказом МОНУ 06.06.2022 р. № 527 URL: <https://ipnu.ua/viddil-molodizhnoi-polityky-ta-sotsialnoho-rozvytku/kontsepsiia-natsionalno-patriotychnoho>
8. Національна програма патріотичного виховання населення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-99-%D0%BF#Text>)
9. Національне патріотичне виховання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robot-ta-zahist-prav-ditini/nacionalno-patriotichne-vihovannya>
10. Патріотичне виховання молоді як невід'ємна складова системи забезпечення національної безпеки України. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-06/patriotuzm-d0e63.pdf>
11. Про Національну доктрину розвитку освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>